

ชุมชนอัจฉริยะด้านสิ่งทอพื้นเมืองแพรวากาฬสินธุ์ SMART Community of Local Textiles : Prae-Wa Kalasin

กิตติธรรณัฐ ญาณพิสิทธิ์^{1*} และ มนชยา สภาณุชาต²

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ 46230

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
จังหวัดกาฬสินธุ์ 46000

Kittitanut Yanpisit¹ and Monchaya Saphanuchart²

¹Assistant Professor, Faculty of Liberal Arts, Kalasin University, Kalasin, Thailand , 46230

²Assistant Professor, Faculty of Administrative Science, Kalasin University, Kalasin, Thailand , 46000

*Email: ykittanut@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง ชุมชนอัจฉริยะด้านสิ่งทอพื้นเมืองแพรวากาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านผ้าไหมแพรวา โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในตำบลหนองช้าง และเพื่อยกระดับรายได้ของเกษตรกรที่มีส่วนได้เสียตลอดห่วงโซ่อุปทานของการผลิตผ้าไหมแพรวาในตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ในฐานะตำบลอัจฉริยะ โดยมีกลุ่มเป้าหมายประเภทผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน ผู้ปฏิบัติที่เป็นตัวแทนกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมกลุ่มทอผ้าและกลุ่มจัดจำหน่ายรวมจำนวน 27 คน นักวิจัยจำนวน 2 คน และผู้เกี่ยวข้องจำนวน 17 คน โดยใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพประเภทแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างแบบประเมินมาตรฐานค่า แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านผ้าไหมแพรวามีการพัฒนาศูนย์เรียนรู้จำนวน 1 ศูนย์ซึ่งเน้นในการเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านผ้าไหมแพรวาสีธรรมชาติ ในส่วนการพัฒนาศักยภาพปราชญ์ชาวบ้านในศูนย์เรียนรู้ด้านผ้าไหมแพรวาซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ มีผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญในระดับ 4.3 ซึ่งอยู่ในระดับดี และในด้านยกระดับรายได้ของเกษตรกรที่มีส่วนได้เสียตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยเปรียบเทียบจากรายได้ปี 2564 และปี 2565 พบว่า กลุ่มผู้จัดจำหน่ายมีรายได้เพิ่มขึ้น จากเดิม 46,000 บาท เป็น 99,000 บาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 115 กลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 103 ซึ่งเดิมมีรายได้เฉลี่ยต่อปี 6,091.20 บาท มีรายได้เพิ่มขึ้นเป็น 12,412.80 บาท เพิ่มขึ้น 6,321.60 บาท คิดเป็นร้อยละ 103 และกลุ่มผู้ทอผ้ามีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 38.71 ซึ่งเดิมรายได้เฉลี่ยต่อปี 6,648.16 บาท มีรายได้เพิ่มขึ้นเป็น 9,222.22 บาท เพิ่มขึ้น 2,574.06 บาท ซึ่งการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านผ้าไหม แพรวาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการพัฒนาศักยภาพทำให้กลุ่มเป้าหมายตลอดห่วงโซ่อุปทานมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 85.57

คำสำคัญ: การนำความร้อน, ซีเมนต์เส้นใยธรรมชาติ, เส้นใยธรรมชาติ

Abstract

The research-based article titled 'Smart Community of Local Textiles: Prae-Wa Kalasin' aims to develop the Prae-Wa Learning Center at Nong Chang Sub-district by Participatory Management and to increase income earning of the sericulturists who engage in the Prae-Wa Learning Center and their supply chain of Phare-Wa production in Nong Chang Sub-district, Sam Chai District, Kalasin Province as a Smart Community organizing. The research target groups were 10 experts, 27 sericulturists, weavers, and distributors, 2 researchers, and 17 related

persons. The qualitative methodological tools were structured and unstructured interview and rating scale forms to bring in data and information analysis using arithmetic mean, standard deviation, and percentage. The finding show that the Learning Center has been established to focus on natural-dye Prae-Wa silk and potential development among local wisdom persons in the Learning Center. It was processed to achieve knowledge transfer proficiency. The evaluation done by experts found the overall rating result at 4.3 of which meant in 'Good' level. The findings have included the income increase among all stakeholders in the supply chain. The Prae-Wa distributor earned more, in comparison to of the Years 2021(2564) to 2022(2565), rising from 46,000 to 99,000 Baht or 115%. The income of sericulturists was 103 % increase, from an average of 6,091.20 to 12,412.80 Baht. It was 6,321.60 Baht in margin or 103 %. At the same time, the weavers earned 38.71 percent more than the previous earning capacity. It was from an average 6,648.16 to 9,222.22 Baht or 2,574.06 Baht more. By the Participatory Management, the Center's development, and the supply-chain target groups' potential development have made the income increase obviously and that reached 85.57 %.

Keywords: Heat conduction, Natural fiber cement, Natural fiber

Received: April 18, 2023; **Revised:** June 22, 2023; **Accepted:** September 4, 2023

1. บทนำ

จังหวัดกาฬสินธุ์มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งทอสองอย่างคือเส้นไหมพื้นบ้านอีสาน และ ผ้าไหมแพรวา กาฬสินธุ์ ซึ่งทั้งสองชนิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าในเชิงวัฒนธรรม เส้นไหมไทยพื้นบ้านอีสานเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียน ในปี 2554 ครอบคลุมพื้นที่ใน 20 จังหวัดในภาคอีสาน แต่ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์จากเส้นไหมที่ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) น้อยเนื่องจาก การทอผ้าของช่างทอในพื้นที่นิยมรูปแบบลวดลายดั้งเดิมและไม่สามารถตอบสนองต่อกลุ่มลูกค้าเฉพาะ (niche market) ได้ ทำให้การขยายตลาดและการใช้ประโยชน์ของเส้นไหมพื้นบ้านอีสานเป็นไปอย่างจำกัด อีกทั้งจำนวนของชุมชนที่สามารถผลิตเส้นไหม GI ในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์มีน้อยมากหนึ่งในเกษตรกรที่ได้รับการรับรองเส้นไหมพื้นบ้านอีสาน (GI) คือเกษตรกร ผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนผ้าไหมแพรวากาฬสินธุ์เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนในปี 2550 ครอบคลุมพื้นที่ใน 4 อำเภอในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยผ้าไหมแพรวาที่ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ประกอบด้วยผ้าสบและผ้าผืน ทั้งนี้ผ้าแพรวากาฬสินธุ์ถูกฟื้นฟูขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2520 โดยพระราชเสาวนีย์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชินีพันปีหลวง ในครั้งที่เสด็จเยี่ยมประชาชนในพื้นที่อำเภอม่วงสามสิบ ปัจจุบันผ้าแพรวาถูกผลิตขึ้นเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของจังหวัดและมีมูลค่าทางการตลาดสูง (Yanpisit, 2022) และเช่นกันหนึ่งในชุมชนที่ได้รับมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แพรวากาฬสินธุ์ (GI) คือช่างทอในตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

อย่างไรก็ตามแม้เกษตรกรและช่างทอในตำบลหนองช้างจะได้รับการรับรองมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทั้งสองประเภท แต่การจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ลดความเหลื่อมล้ำยังได้ผลไม่เต็มที่ ส่วนใหญ่เน้นการขายในการแสดงสินค้าและเทศกาลที่รัฐจัดขึ้น (พระครูโสภาโสภิตินันท์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 ตุลาคม 2564) ดังนั้นจากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแพรวาเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและมูลค่าสูง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาชุมชนอัจฉริยะด้านสิ่งทอพื้นเมืองแพรวากาฬสินธุ์ พัฒนาโจทย์วิจัยภายใต้กรอบการวิจัยและสร้างนวัตกรรมเชิงพื้นที่และลดความเหลื่อมล้ำเพื่อสร้างชุมชนอัจฉริยะให้มีขีดความสามารถและพึ่งตนเองและจัดการตนเองได้ ทั้งนี้เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมของฐานรากในระดับตำบล โดยเลือกตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นพื้นที่ในการวิจัย โดยศูนย์เรียนรู้ดังกล่าวเน้นการพัฒนาและยกระดับรายได้ของเกษตรกรตลอดห่วงโซ่อุปทานทั้งในระดับน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

ทั้งนี้ ในการวิจัยเรื่องชุมชนอัจฉริยะด้านสิ่งทอพื้นเมืองแพรวากาฬสินธุ์มีประเด็นการพัฒนาที่สอดคล้องยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) จำนวน 2 ประเด็นกล่าวคือ “ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง” ในประเด็นย่อยการเกษตรสร้างมูลค่า โดยเฉพาะเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ส่งเสริมการนำอัตลักษณ์พื้นถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น และประเด็นย่อยการสร้างมูลค่าหลากหลาย ด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านการสร้างและพัฒนาสินค้าและบริการด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดสร้างสรรค์ และทุนทางวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์ต่อมาคือ “ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม” ในประเด็นย่อยการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติโดยเฉพาะการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก และประเด็นย่อยการเสริมสร้างพลังทางสังคม โดยเฉพาะสนับสนุนการพัฒนาบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) นอกจากนี้ยังว่าประเด็นวิจัยนี้ยังสอดคล้องแผนพัฒนาจังหวัดกาฬสินธุ์ พ.ศ.2561-2565 (ทบทวนปี 2563) จำนวน 3 ประเด็นกล่าวคือ ประเด็นการพัฒนาที่ 1 พัฒนาศักยภาพที่มุ่งเน้นการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัย โดยเฉพาะแนวทางการพัฒนาที่ 3 ส่งเสริมการรวมกลุ่มวิสาหกิจ สหกรณ์ ผู้ประกอบการใหม่ เพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการและระบบบัญชี เพื่อดำเนินกิจกรรมเกษตรและอาหารปลอดภัย ส่วนในประเด็นการพัฒนาที่ 2 ยกระดับคุณภาพและรายได้ด้านการท่องเที่ยวและส่งเสริมการค้า การลงทุน และอุตสาหกรรมอาหารปลอดภัย โดยเฉพาะแนวทางการพัฒนาที่ 2 พัฒนาผลิตภัณฑ์ สินค้า OTOP ผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์(GI) และการเพิ่มศักยภาพวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยี และประเด็นการพัฒนาที่ 4 การพัฒนาทุนมนุษย์ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างสังคมที่มีความมั่นคงและสงบสุข โดยเฉพาะแนวทางการพัฒนาที่ 3 พัฒนาทุนมนุษย์ช่วงวัยทำงาน (สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์, 2563)

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านผ้าไหมแพรวาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมในตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์
- 2.2 เพื่อยกระดับรายได้ของเกษตรกรที่มีส่วนได้เสียตลอดห่วงโซ่อุปทานของการผลิตผ้าไหมแพรวาในตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ในฐานะตำบลอัจฉริยะ

3. วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านสิ่งทอพื้นเมือง รวมจำนวน 10 รูป/คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้า จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดจำหน่าย จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญการจัดการเชิงพื้นที่ได้แก่เจ้าคณะตำบลหนองช้าง ผู้ใหญ่บ้าน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้าง รวมจำนวน 3 รูป/คน และผู้เชี่ยวชาญด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชน รวมจำนวน 3 คน

ผู้ปฏิบัติ ประกอบด้วย นักวิจัยชุมชนในเขตตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมจำนวน 27 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยมีนักวิจัยชุมชนด้านปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จำนวน 9 คน นักวิจัยชุมชนด้านทอผ้า จำนวน 9 คน และนักวิจัยชุมชนด้านการจัดจำหน่าย จำนวน 9 คน

ผู้วิจัย ประกอบด้วยนักวิจัยจำนวน 2 คน ซึ่งเป็นนักวิจัยที่มีประสบการณ์ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน และด้านการจัดการ

กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยผู้เข้าร่วมอบรมหลักสูตรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ที่จัดขึ้นจำนวน 17 คน

3.2 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วยการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านผ้าไหมแพรวาตลอดห่วงโซ่อุปทานโดยกระบวนการมีส่วนร่วม กำหนดเนื้อหาประกอบด้วย การศึกษาศักยภาพศูนย์เรียนรู้ การคัดเลือกศูนย์เรียนรู้ การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ การใช้ประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้ และการประเมินศูนย์เรียนรู้โดยมีตัวชี้วัดคือนวัตกรรมที่เหมาะสมในการเพิ่มจำนวนเส้นไหมในกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม นวัตกรรมที่เหมาะสมในการผลิตผ้าทออัตลักษณ์ และนวัตกรรมที่เหมาะสมในการเพิ่มรายได้จากการจัดจำหน่าย ส่วนเนื้อหาการ

ยกระดับรายได้ของเกษตรกรที่มีส่วนได้เสียตลอดห่วงโซ่อุปทานของการผลิตผ้าไหมแพรวามีตัวชี้วัดคือจำนวนรายได้ที่เพิ่มขึ้นโดยการเปรียบเทียบจากรายได้ปี 2565 ของกลุ่มเป้าหมายตลอดห่วงโซ่อุปทาน

ทั้งนี้ ในบทความนี้ “ชุมชนอัจฉริยะด้านสิ่งทอพื้นเมืองแพรวากาฬสินธุ์” จึงหมายถึงกระบวนการหรือนวัตกรรมจากกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายเพื่อเพิ่มรายได้ทั้งในระดับต้นน้ำคือกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลางน้ำคือกลุ่มผู้ทอผ้า และปลายน้ำคือกลุ่มผู้จัดจำหน่าย

ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยกำหนดพื้นที่ในการดำเนินงานในชุมชนช่างทอผ้าที่มีศักยภาพจำนวน 1 ตำบลได้แก่ตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ขอบเขตด้านเวลา งานวิจัยกำหนดระยะเวลาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2564 - มีนาคม 2566

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (structured interviews) เพื่อใช้สำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อหาคำตอบในการประชุมเชิงปฏิบัติการศึกษาศักยภาพศูนย์เรียนรู้ด้านไหมแพรวากาฬสินธุ์ ในกลุ่มเป้าหมายประเภทผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 รูป/คน และผู้ปฏิบัติจำนวน 27 คน

แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) เพื่อใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายใน กิจกรรมย่อยการคัดเลือกศูนย์เรียนรู้โดย

กระบวนการมีส่วนร่วม การประชุมเชิงปฏิบัติการศึกษาศักยภาพศูนย์เรียนรู้ด้านไหมแพรวากาฬสินธุ์ กิจกรรมย่อยการใช้ประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วม และกิจกรรมย่อยการพัฒนา

ศูนย์เรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ในกลุ่มเป้าหมายประเภทผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 คน ผู้ปฏิบัติ จำนวน 27 คน และผู้วิจัยจำนวน 2 คน

แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert rating scale) (Rensis, 1961) ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามกิจกรรมย่อยการประเมินศูนย์เรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมโดย

แบ่งเป็น 5 ระดับและคำถามปลายเปิด ในกลุ่มเป้าหมายประเภทผู้รู้ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

3.4 ขั้นตอนในการวิจัย

การประชุมเชิงปฏิบัติการศึกษาศักยภาพศูนย์เรียนรู้ด้านไหมแพรวากาฬสินธุ์ตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างในกลุ่มเป้าหมายประเภทผู้ปฏิบัติ จำนวน 27 คน และผู้เชี่ยวชาญการจัดการเชิงพื้นที่จำนวน 3 คน

กิจกรรมย่อยการคัดเลือกศูนย์เรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างในกลุ่มเป้าหมายประเภทผู้ปฏิบัติ จำนวน 27 คน โดยคัดเลือกศูนย์เรียนรู้จำนวน 3 แห่ง ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

กิจกรรมย่อยการพัฒนาศูนย์เรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง โดยคัดกลุ่มเป้าหมายจากศูนย์เรียนรู้ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำคนละ 1 แห่งที่มีศักยภาพและถูกคัดเลือกจากสมาชิก

กิจกรรมย่อยการใช้ประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการบันทึกรายได้ของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างในกลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 27 คน และแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต ในกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องจำนวน 17 คน

กิจกรรมย่อยการประเมินศูนย์เรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยใช้แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต ในกลุ่มเป้าหมายประเภทผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยของคะแนน (arithmetic mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

4. ผลการวิจัย

4.1 การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านผ้าไหมแพรวาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมในตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านผ้าไหมแพรวาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมในตำบลหนองช้าง อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยกำหนดประเด็นการพัฒนา 5 ข้อ ประกอบด้วย การศึกษาศักยภาพชุมชนอัจฉริยะด้านสิ่งทอพื้นเมืองแพรวากาฬสินธุ์ การคัดเลือกศูนย์เรียนรู้ การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ การใช้ประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้ และการประเมินศูนย์เรียนรู้ โดยผลการศึกษานำเสนอตามประเด็นดังนี้

4.1.1 การศึกษาศักยภาพชุมชนอัจฉริยะด้านสิ่งทอพื้นเมืองแพรวากาฬสินธุ์

ผลการศึกษานำเสนอตามเนื้อหาทั้ง 3 กลุ่มดังนี้ กลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีความรู้ความชำนาญในการเลี้ยง มีแปลงหม่อนที่ยังรักษาไว้สำหรับการเลี้ยงเป็นอาชีพเสริม โดยเลี้ยงเฉพาะไหมพันธุ์พื้นบ้านและปลูกหม่อนพันธุ์ส่งเสริม ซึ่งสามารถเลี้ยงไหมเฉลี่ย 3.6 รอบต่อปี โดยมีจำนวนเส้นไหมดิบเฉลี่ย 0.94 กิโลกรัมต่อ 1 รอบการเลี้ยงหรือคิดเป็น 3.38 กิโลกรัมต่อปี ทั้งหมดเป็นเส้นไหมที่สาวมือลงกระบุง กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมนิยมนำไปทอผ้าจำหน่ายซึ่งมีรายได้มากกว่าการขายเส้นไหม ทั้งนี้รายได้เฉลี่ยของการเลี้ยงไหมการขายผลิตภัณฑ์จากไหมพบว่าที่มีรายได้เฉลี่ยปีละ 6,091.2 บาท ในขณะที่ศักยภาพกลุ่มช่างทอผ้าพื้นเมือง มีความรู้ความชำนาญในการทอผ้าไหมแพรวาทั้งผ้าแพรวา ผ้าซิด ผ้าคลุมไหล่ซึ่งสามารถทอได้ตลอดทั้งปี โดยมีรายได้เฉลี่ย 6,648 บาทต่อคนต่อเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อปี 79,778 บาทต่อคนต่อปี โดยกลุ่มช่างทอผ้าพื้นเมืองส่งผลผลิตผ้าทอไปขายหรือฝากขายให้กับกลุ่มผู้จัดจำหน่ายและศักยภาพผู้จัดจำหน่ายสิ่งทอพื้นเมือง มีความรู้ในการขายทั้งแบบบุธแสดงสินค้าในเทศกาลที่รัฐจัดให้ และการขายออนไลน์โดยเฉพาะแพลตฟอร์ม Facebook ซึ่งกลุ่มผู้จัดจำหน่ายผ้าไหมสามารถขายผ้าได้ตลอดทั้งปีเฉลี่ย 46,296.25 บาทต่อเดือน หรือ 555,555 ต่อปี

4.1.2 การคัดเลือกปราชญ์ชาวบ้านเพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้

ผลการศึกษานำเสนอตามเนื้อหาทั้ง 3 กลุ่มดังนี้ ปราชญ์ชาวบ้านเพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มเป้าหมายได้คัดเลือกปราชญ์ชาวบ้านคือ นางบุญมี วิกล สำหรับนางบุญมี วิกล อายุ 56 ปี มีประสบการณ์ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม 5 ปี โดยมีจำนวนแรงงานปลูกหม่อนเลี้ยงไหมหลักในครอบครัวจำนวน 1 คน ในด้านการเลี้ยงนางบุญมี วิกลมีที่ดินแปลงหม่อนจำนวน 0.5 งานซึ่งแปลงปลูกเป็นที่ดินส่วนตัวระบบการปลูกใช้ระบบน้ำฝน จำนวนรอบการผลิตต่อปีในปี 2664 สามารถเลี้ยงได้จำนวน 4 รอบและรายได้เฉลี่ยต่อปีเป็นเงินจำนวน 40,000 บาท (บุญมี วิกลม, สือสารส่วนบุคคล 20 ธันวาคม 2564) ในขณะที่ปราชญ์ชาวบ้านเพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการทอผ้า กลุ่มเป้าหมายได้คัดเลือกปราชญ์ชาวบ้านคือ นางสาวประจบ ปัญจิต สำหรับนางสาวประจบ ปัญจิตนั้น อายุ 63 ปี มีประสบการณ์ในการทอผ้า 40 ปี โดยมีจำนวนแรงงานทอผ้าหลักในครอบครัวจำนวน 2 คนคือ ประจบ ปัญจิต และ นิล ปัญจิต ด้านเส้นใยที่ใช้ในการทอผ้าของประจบ ปัญจิตนั้นเส้นไหมที่ใช้เป็นไหมพื้นบ้านโดยการผลิตเอง ซึ่งการฟอกเป็นฟอกโดยใช้ด่างเคมี การย้อมเป็นการย้อมโดยใช้สีธรรมชาติ ด้านรูปแบบผ้าที่ทอเป็นผ้าไหมแพรวาทั้งแบบไหมและฝ้าย

ซึ่งลวดลายที่ใช้ในการทอผ้าเป็นลวดลายพื้นเมือง ด้านรูปแบบรายได้และยอดขายมีรายได้จากการทอผ้าในปี 2564 มีรายได้เฉลี่ย 100,000 บาท (ประจบ ปัญจิต, สือสารส่วนบุคคล 20 ธันวาคม 2564) และปราชญ์ชาวบ้านเพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดจำหน่าย กลุ่มเป้าหมายได้คัดเลือกปราชญ์ชาวบ้านคือ นางประทีป ынยุบล สำหรับนางประทีป ынยุบล อายุ 53 ปี มีประสบการณ์ในการจัดจำหน่าย 1 ปี โดยช่องทางการจัดจำหน่ายมีการจำหน่ายผ่านช่องทางการจำหน่ายที่บ้าน และการ live โดยมียอดขายปี 2564 เฉลี่ย 350,000 บาท (ประทีป ынยุบล, การสือสารส่วนบุคคล, 20 ธันวาคม 2564)

4.1.3 การพัฒนาศูนย์เรียนรู้

ศูนย์เรียนรู้ด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ในการระดมความคิดของกลุ่มเป้าหมายวิจัยทั้ง 9 คนของกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมพบว่าแนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มผลผลิตเส้นไหม โดยต้องแก้ปัญหาในด้านปัญหาโรงเลี้ยงที่ปลอดภัยโดยเฉพาะการป้องกันแมลงวัน ดังนั้นในเบื้องต้นจึงใช้การสร้างมุ้งครอบโรงเลี้ยง สำหรับนวัตกรรมที่นำมาใช้ในการเพิ่มผลผลิตเพื่อแก้ปัญหาการเลี้ยงไหมวัยอ่อนที่มักตายและไม่ได้ผลผลิต สมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันเพิ่มจำนวนรอบการผลิตให้มากขึ้น โดยการเลี้ยงไหมวัยอ่อนแทนการต่อสายพันธุ์แบบดั้งเดิม โดยทดลองเลี้ยงในรอบการผลิตเดือนพฤษภาคม-กันยายน 2565 พบว่า จำนวนรอบการเลี้ยงไหมเฉลี่ย 3 รอบหรือสามารถเพิ่มรอบการเลี้ยงได้ 7.2 รอบต่อปี และมีจำนวนเส้นไหม เฉลี่ย 1.33 กิโลกรัมต่อรอบการผลิต หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 41.49

ส่วนศูนย์เรียนรู้ด้านการทอผ้า ในการระดมความคิดของกลุ่มเป้าหมายวิจัยทั้ง 9 คนพบว่า แนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มผลผลิตให้สามารถจำหน่ายได้ต้องแก้ปัญหาในด้านการออกแบบลวดลายที่มีอัตลักษณ์และสีธรรมชาติที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยนวัตกรรมที่นำมาใช้คือ การออกแบบลวดลายผ้าแพรวาที่มีอัตลักษณ์และสีที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโดยใช้แนวโน้มการใช้ผ้าไทยจากหนังสือ THAI TEXTILES TREND BOOK 2022-2023 (สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา, 2565) ในทดลองในรอบการผลิตเดือนพฤษภาคม-กันยายน 2565 โดยกลุ่มเป้าหมายระดมความคิดร่วมกันกำหนดแนวเรื่อง “ช้างยิ่งใหญ่ ผู้ไทดำล้นนองช้าง” แนวความคิดที่ต้องการสืบสานและต่อยอดชื่อบ้านนามเมืองของชุมชนให้เป็นอัตลักษณ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมอันจะนำมาซึ่งความมั่งคั่งของชาวบ้านหนองช้าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวคือ Heaven on Earth โดยกำหนดรูปแบบผ้าที่จะผลิตขึ้นเพื่อเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมตามกลุ่มผู้บริโภคที่กลุ่มเป้าหมายกำหนดขึ้นประกอบด้วย ผ้าแพรวาลายเดี่ยว และผ้าแพรวาลายลาย โดยใช้กลุ่มสี Heaven on Earth เบื้องต้นปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับช่างทอและผู้วิจัยได้ทดลองย้อมสีธรรมชาติจากพืชในท้องถิ่นเพื่อหาเฉดสีตามที่กำหนด พบว่าเฉดสีการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายมีเฉดสีที่ใกล้เคียงกับแนวโน้มการใช้สีดังนี้

-สีดินเผาด่านเกวียน วัตถุดิบและสารช่วยติดที่ให้สีใกล้เคียงประกอบด้วยเปลือกมะม่วง/น้ำตาล เปลือกยูคาลิปตัส/น้ำตาล เปลือกสมอ/น้ำปูนใส และเปลือกประตู/น้ำตาล

-สีน้ำตาลไหม้ วัตถุดิบและสารช่วยติดที่ให้สีใกล้เคียงประกอบด้วย เปลือกยูคาลิปตัส/น้ำสนิมเหล็ก และเปลือกสมอ/โคลน

-สีน้ำตาลอ่อน วัตถุดิบและสารช่วยติดที่ให้สีใกล้เคียง ประกอบด้วย แก่นเข/น้ำตาล และเปลือกประตู/โคลน

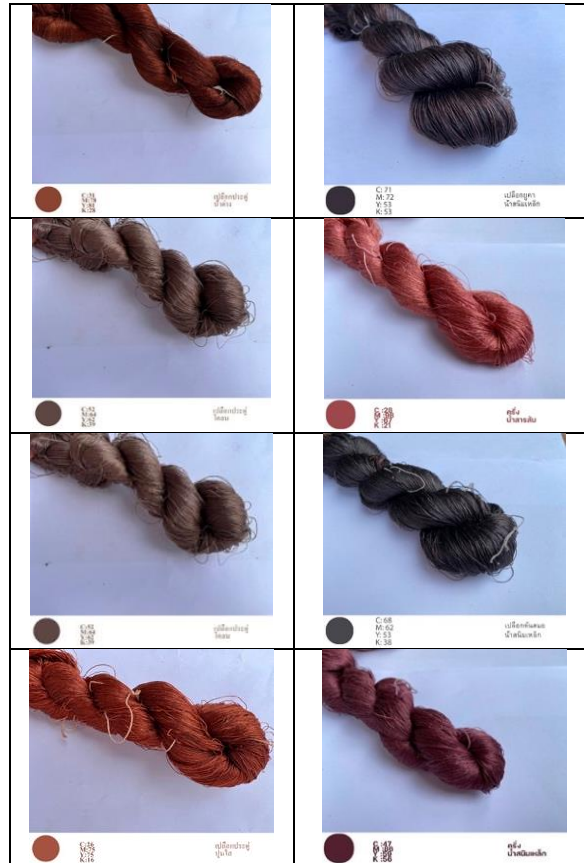
-สีปูนแดง วัตถุดิบและสารช่วยติดที่ให้สีใกล้เคียง ประกอบด้วย แก่นฝาง/น้ำสารส้ม และครั่ง/น้ำสารส้ม

-สีเปลือกมะขาม วัตถุดิบและสารช่วยติดที่ให้สีใกล้เคียง ประกอบด้วย ดาวเรืองแห้ง/น้ำสารส้ม ใบหูกวางแห้ง/น้ำสนิมเหล็ก เปลือกมะม่วง/น้ำสนิมเหล็ก เปลือกมะม่วง/น้ำโคลน เปลือกหว่า/โคลน เปลือกสมอ/โคลน และประตู/โคลน

-สีลูกหม่อนดำ วัตถุดิบและสารช่วยติดที่ให้สีใกล้เคียง ประกอบด้วย เปลือกลูกตาล/น้ำสนิมเหล็ก และเปลือกสมอ/น้ำสนิมเหล็ก

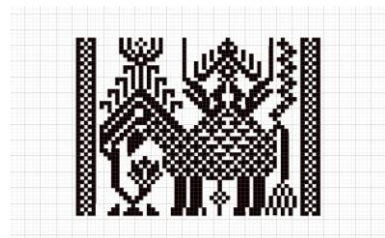
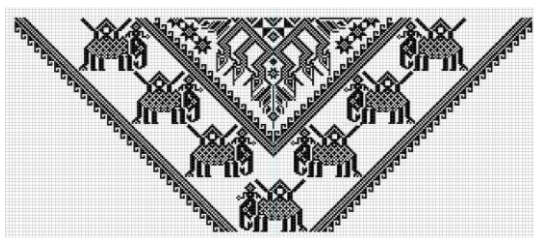
-สีวัวแดง วัตถุดิบและสารช่วยติดที่ให้สีใกล้เคียงประกอบด้วย ครั่ง/น้ำสนิมเหล็ก และครั่ง/โคลน

-สีส้มอมเขย วัตถุดิบและสารช่วยติดที่ให้สีใกล้เคียง ประกอบด้วย เปลือกประตู/น้ำตาลเปลือกประตู/น้ำปูนใส แก่นฝาง/น้ำปูนใส เปลือกมะหมาก/น้ำปูนใส เปลือกมะหมาก/น้ำตาล และเปลือกมะขาม/น้ำตาล

ภาพที่ 1 เชดสีไหมย้อมจากธรรมชาติเทียบกับเชดสี Heaven on Earth ใน THAI TEXTILES TREND BOOK
 AUTUMN/WINTER 2022-2023

กลุ่มเป้าหมายกลุ่มทอผ้าจะใช้เชดสีดังกล่าวในการทอผ้าแพรวาลายเดียวและแพรวาลายลายจำนวน 5 ผืนโดยนำแนวคิด
 การออกแบบตามแนวคิดที่กลุ่มเป้าหมายกำหนดคือ “ช้างยิ่งใหญ่ ผู้ไทตำบลหนองช้าง” โดยมีการจัดทำภาพร่าง และการทอผ้า
 ต้นแบบ

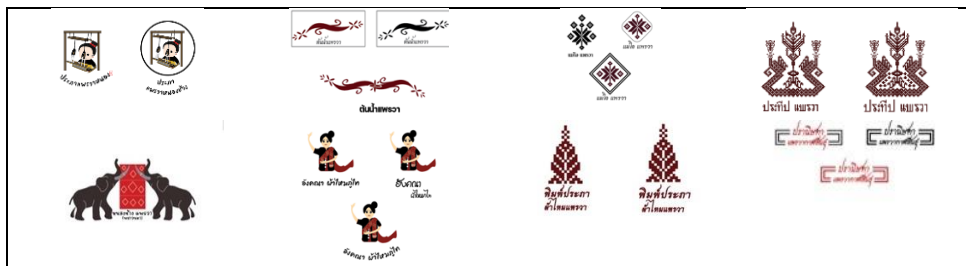
ภาพที่ 2 ภาพร่างกราฟิกลายช้างตามแนวคิด “ช้างยิ่งใหญ่ ผู้ไทตำบลหนองช้าง”

ภาพที่ 3 ผ้าต้นแบบพร้าตามแนวคิด “ช้างยิ่งใหญ่ ผู้ไทตำบลหนองช้าง”

ในขณะที่ศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดจำหน่ายผ้า ในการระดมความคิดของกลุ่มเป้าหมายวิจัยทั้ง 9 คนพบว่า แนวทางที่เหมาะสมในการเพิ่มรายได้ต้องแก้ปัญหาในการสื่อสารการตลาดทั้งตราสินค้า และเพิ่มพูนความรู้ในการสร้างเพจและถ่ายภาพเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการขายออนไลน์ ซึ่งส่วนใหญ่สนใจแอปพลิเคชัน Facebook เป็นหลัก กิจกรรมการสื่อสารการตลาดพบว่า ผู้ประกอบการด้านการจัดจำหน่ายเพียง 2 รายหรือคิดเป็นร้อยละ 22.22 ที่มีตราสินค้า และอีก 7 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 77.78 ยังไม่มีตราสินค้า และเมื่อระดมความคิดเกี่ยวกับการออกแบบตราสินค้าพบว่าผู้ประกอบการด้านการจัดจำหน่ายต้องการสร้างตราสินค้าและปรับปรุงตราสินค้าให้มีความทันสมัย

โดยนักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านตราสินค้าและกลุ่มเป้าหมายได้ดำเนินการสร้างตราสินค้าและการปรับปรุงตราสินค้าดังนี้

ภาพที่ 4 ตราสินค้าที่สร้างและปรับปรุง

ผู้ประกอบการทั้งหมดมีการจำหน่ายออนไลน์โดยทั้งหมดใช้แอปพลิเคชัน Facebook ดังนั้นแนวทางที่ช่วยเพิ่มการขายของผู้ประกอบการคือการเพิ่มพูนทักษะการจัดจำหน่ายสินค้าออนไลน์และการถ่ายภาพสินค้าในการพัฒนาการตลาดออนไลน์ โดยมีการจัดกิจกรรมดังนี้ กิจกรรมที่ 1 การวิเคราะห์การจัดจำหน่ายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ ส่วนกิจกรรมที่ 2 การอบรมเทคนิคการถ่ายภาพและตกแต่งภาพสำหรับการจำหน่ายสินค้า และกิจกรรมที่ 3 เทคนิคการบริหาร Facebook Fanpage อย่างมืออาชีพ

4.1.4 การใช้ประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้

การระดมความคิดของปราชญ์ชาวบ้านทั้ง 3 ด้าน ได้ตกลงร่วมกันในการพัฒนาศูนย์ปราชญ์ที่มีความพร้อมนั้น คือ ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านนางสาวประกอบ ปัญจิตเพื่อจัดทำศูนย์เรียนรู้ชุมชนอัจฉริยะด้านสิ่งทอพื้นเมืองพร้าภาพสินค้าในชื่อ “ศูนย์เรียนรู้ผ้าทอผู้ไทครูช่างศิลปหัตถกรรม แม่ประกอบ ปัญจิต” โดยมีประเด็นการมีส่วนร่วมการใช้ประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้ 3 ประเด็น ดังนี้ การค้นหาปัญหา การวางแผน และการปฏิบัติ

1) *ประเด็นการค้นหาคำปัญหา* ในการค้นหาปัญหาของปราชญ์ด้านการทอผ้าที่พบว่า ปัญหาที่สำคัญกระบวนการทอผ้า คือ กระบวนการฟอกย้อมเส้นไหมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยใช้วัสดุจากธรรมชาติ เพราะการย้อมเส้นไหมด้วยสีธรรมชาติเป็น ประสิทธิภาพของช่างทอที่มีอายุมากและปัจจุบันก็หลงลืมวิธีการกระบวนการแล้ว ส่วนช่างทอรุ่นกลางมีประสบการณ์การย้อมสีด้วยสี เคมีเป็นหลัก แม้จะมีการอบรมการย้อมสีธรรมชาติในชุมชนหรือของหน่วยงานราชการบ้างแต่ก็ขาดการปฏิบัติจริง (ประกอบ ปัญจิต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 พฤษภาคม 2565)

2) *ประเด็นการวางแผน* ในการวางแผน“ศูนย์เรียนรู้ผ้าทอผู้ไทครูช่างศิลปหัตถกรรม แม่ประกอบ ปัญจิต”นั้นพบว่า มีการวางแผนการดำเนินงานใน 2 คือ ด้านแรกคือการปรับปรุงด้านกายภาพของศูนย์เรียนรู้ จะดำเนินการปรับปรุงพื้นที่สำคัญใน ระยะแรกจำนวน 2 ส่วนคือ การปรับปรุงอาคารทอผ้าและย้อมผ้าหลังเดิมให้เป็นอาคารนิทรรศการการฟอกย้อมเส้นไหมที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อมและโรงย้อมร้อนจะเน้นการจัดแสดงแบบชั่วคราวเพราะอาคารเป็นพื้นที่โล่งไม่สามารถควบคุมแสง ความชื้น ลมและสัตว์ เลี้ยงได้ซึ่ง ประกอบ ปัญจิต (การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 พฤษภาคม 2565) เห็นว่าควรค่อยๆพัฒนาไปจนกว่าจะมีงบประมาณในการ จัดทำห้องนิทรรศการถาวรต่อไป ดังนั้นอาคารนี้จะถูกปรับปรุงเพื่อจัดนิทรรศการชั่วคราวและจัดชุดสาธิต ปฏิบัติหรือฝึกอบรมในการ ฟอกย้อมเส้นไหมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และด้านที่สองคือด้านการจัดการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาของช่างทอที่แม้จะ ผ่านการอบรมมาจากหน่วยงานราชการแล้วก็ตามแต่ยังขาดทักษะการปฏิบัติการย้อม จึงต้องการจัดทำหลักสูตรการย้อมสีธรรมชาติ โดยในระยะแรกต้องการจัดทำหลักสูตรพื้นฐานแต่ช่างทอในชุมชน ในตำบลรวมทั้งผู้สนใจอื่น ๆ โดยเป็นหลักสูตร 6 ชั่วโมง เน้นการ ปฏิบัติการย้อมโดยใช้พืชในท้องถิ่นเป็นหลักและมีการสาธิตการย้อมสีบางชนิดที่เป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยจัดจำนวน 1 ครั้ง โดยรับ ผู้สนใจจำนวน 20 คนทั้งคนในชุมชนตำบลหนองช้าง และผู้สนใจทั่วไป โดยประชาสัมพันธ์ผ่านเพจหรือ Facebook

3) *ประเด็นการปฏิบัติ* ในการทดลองการใช้ประโยชน์หลักสูตรพื้นฐานมีผู้สมัครเข้าร่วมอบรมจำนวน 20 คนเป็นไป ตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมหลักสูตรได้ประเมินการใช้ประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้ทั้งด้านกายภาพและหลักสูตรโดยมี ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 17 รายคิดเป็นร้อยละ 85 โดยผลการประเมินของผู้เข้ารับการอบรมในหลักสูตรที่ศูนย์เรียนรู้จัดขึ้น พบว่ามีค่าเฉลี่ย 4.70 แปลว่า ศูนย์เรียนรู้ฯ มีความเหมาะสมในระดับดีมาก โดยพบว่ารายด้านที่ได้คะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการอบรมเชิงปฏิบัติการค่าเฉลี่ย 4.85 ด้านนิทรรศการค่าเฉลี่ย 4.72 ด้านอาหารค่าเฉลี่ย 4.71 ด้านอื่น ๆ ค่าเฉลี่ย 4.64 และด้านประชาสัมพันธ์โครงการค่าเฉลี่ย 4.58

4.1.5 การประเมินศูนย์เรียนรู้

ผลการประเมินศูนย์เรียนรู้ใน 2 พบว่าในด้านกายภาพของศูนย์เรียนรู้ ผลการประเมินมีค่าเฉลี่ย 4.01 อยู่ในระดับดี ส่วนในประเด็นย่อยที่มีค่าเฉลี่ยในระดับดีมาก ประกอบด้วย แนวคิดการจัดนิทรรศการแบบชั่วคราวมีความเหมาะสม และห้องหรือ พื้นที่จัดนิทรรศการมีการจัดการเนื้อหาทิศทางการชมที่เหมาะสม ส่วนในด้านการจัดการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ (หลักสูตรต้นแบบ) ผลการประเมินมีค่าเฉลี่ย 4.57 ส่วนในประเด็นย่อยที่มีค่าเฉลี่ยในระดับดีมาก ประกอบด้วยหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจัดการเนื้อหาที่ เหมาะสมสอดคล้องกัน และ สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ปราชญ์ชาวบ้านประจำศูนย์เรียนรู้และทีมวิทยากรของหลักสูตรมีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหาตามหลักสูตร เข้าใจง่าย และนำไปปฏิบัติได้ ปราชญ์ชาวบ้านประจำศูนย์เรียนรู้และทีมวิทยากร ของหลักสูตรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ฝึกปฏิบัติและถามตอบได้อย่างทั่วถึง และปราชญ์ชาวบ้านประจำศูนย์เรียนรู้และทีมวิทยากรของ หลักสูตร นำผลการประเมินไปใช้สำหรับการพัฒนาต่อไป

4.2 *การยกระดับรายได้ของเกษตรกรที่มีส่วนได้เสียตลอดห่วงโซ่อุปทานของการผลิตผ้าไหมแพรวาในตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ในฐานะตำบลอัจฉริยะ*

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามจากแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างจากกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มนำมาวิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ยรายได้ ต่อเดือนของกลุ่มเป้าหมาย ผลการศึกษาแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางสรุปรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มเป้าหมายตำบลอัจฉริยะด้านสิ่งทอพื้นเมืองแพรวากาฬสินธุ์ ในปี 2565

กลุ่มเป้าหมาย ปลูกหม่อนเลี้ยง ไหม (นามสมมติ)	รายได้ต่อ เดือน (บาท)	กลุ่มเป้าหมาย การทอผ้า(นาม สมมติ)	รายได้ต่อ เดือน(บาท)	กลุ่มเป้าหมาย การจัดจำหน่าย (นามสมมติ)	รายได้ต่อเดือน (บาท)
จอต	2,475	เพลินทิพย์	9,000	ประภา	13,2000
ทิพ	1,350	สมพิน	4,800	ไพรวรรณ	9,380
บุญมี	2,475	ไกรสร	13,000	สุพรรณ	135,400
ทวีพานิชย์	1,350	ประกอบ	15,000	อังคณา	51,000
ไกรภรณ์	1,350	ใบมร	6,600	ประทีป	58,200
ต้อย	1,350	สายอรุณ	5,600	พรานภา	199,000
พุทธา	1,350	นวนจันทร์	9,000	ปราณีศา	30,180
อด	1,350	ประจักษ์	5,000	กฤษณา	65,600
แดง	2,475	พรกมล	5,000	มลิวรรณ	216,200
รายได้เฉลี่ยต่อ คนต่อเดือน	1,724		9,222.22		99,662.22

จากตารางสรุปรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มเป้าหมายตำบลอัจฉริยะด้านสิ่งทอพื้นเมืองแพรวากาฬสินธุ์ ในปี 2565 พบว่า

4.2.1 กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

หลังได้รับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจากนวัตกรรม “การเลี้ยงไหมวัยอ่อน” ที่ทดลองใช้ตั้งแต่เดือนมิถุนายน-กันยายน 2565 รวมจำนวน 4 เดือน พบว่ากลุ่มเป้าหมายสามารถเลี้ยงได้จำนวน 3 รอบ มีรายได้เฉลี่ยจำนวน 1,724 บาทต่อคนต่อเดือน หรือ เฉลี่ย 12,412.8 บาทต่อคนต่อปี เมื่อเทียบกับจากปี 2564 ซึ่งกลุ่มเป้าหมายมีรายได้เฉลี่ยปีละ 6,091.20 บาท นั้นแสดงว่าการเลี้ยงไหมจากนวัตกรรมที่ทดลองใช้สามารถเพิ่มรายได้จากปี 2564 เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 103 ทั้งนี้กลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมยังส่งผลผลิตไปขายให้กับกลุ่มผู้ทอผ้า หรือนำเส้นใยไปทอผ้าเพื่อจำหน่ายให้กับกลุ่มผู้จัดจำหน่ายผ้า (แดง ศรีลาพจน์, การสื่อสารส่วนบุคคล 8 พฤศจิกายน 2565; บุญมี วิกุล, การสื่อสารส่วนบุคคล 8 พฤศจิกายน 2565)

4.2.2 กลุ่มทอผ้า

หลังได้รับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ด้านการทอผ้าพื้นเมืองจากนวัตกรรมที่ทดลองใช้ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-กันยายน 2565 รวมจำนวน 5 เดือน พบว่ากลุ่มเป้าหมายสามารถสร้างรายได้เฉลี่ยเดือนละ 9,222.22 บาทต่อคนต่อเดือน หรือรายได้เฉลี่ยต่อปี 110,666.64 บาทต่อคนต่อปี เมื่อเทียบกับรายได้ปี 2564 ที่มีรายได้เฉลี่ย 6,648.16 บาทต่อคนต่อเดือน หรือรายได้เฉลี่ยต่อปี 79,778 บาทต่อคนต่อปี ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าการสร้างตลาดขายอัตลักษณ์และการย้อมสีและทอผ้าจากสีธรรมชาติตามแนวโน้มการใช้ผ้าไทยช่วยให้ช่างทอผ้าที่รายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 38.71 ทั้งนี้กลุ่มผู้ส่งผลผลิตผ้าทอไปขายหรือฝากขายให้กับกลุ่มผู้จัดจำหน่าย (ไกรสร สถิตพงษ์, สื่อสารส่วนบุคคล 9 พฤศจิกายน 2565; ประกอบ ปัญจิต, สื่อสารส่วนบุคคล 8 พฤศจิกายน 2565)

4.2.3 กลุ่มผู้จัดจำหน่าย

หลังได้รับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ด้านการจัดจำหน่ายจากนวัตกรรมที่ทดลองใช้ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-กันยายน 2565 รวมจำนวน 5 เดือน พบว่ากลุ่มเป้าหมายมียอดขายรายเดือนเฉลี่ยคนละ 99,662.22 บาทต่อเดือน ซึ่งเมื่อเทียบกับจากยอดขายเฉลี่ยปี 2564 จำนวน 46,296.25 บาทต่อเดือน ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 115 นั้นแสดงว่ากิจกรรมการพัฒนาจากผู้จัดจำหน่ายสามารถเพิ่มยอดขายผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนได้ ทั้งนี้กลุ่มผู้กลุ่มผู้จัดจำหน่ายผ้ายังรับซื้อผ้าของสมาชิกกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและกลุ่มทอผ้า รวมทั้งให้กู้ยืมเงินและขอใช้คืนด้วยการรับจ้างทอผ้าของผู้จัดจำหน่าย (พรานภา โคตรบดิน, สื่อสารส่วนบุคคล 9 พฤศจิกายน 2565; ประทีป ынยุบล, สื่อสารส่วนบุคคล 9 พฤศจิกายน 2565)

5. สรุปและอภิปรายผล

5.1 การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ด้านผ้าไหมแพรวาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมในตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

นวัตกรรมที่กลุ่มเลี้ยงไหมใช้คือ “นวัตกรรมการเลี้ยงไหมวัยอ่อน” ทำให้จำนวนรอบการเลี้ยงเพิ่มขึ้นจากเดิมเฉลี่ย 3.6 รอบต่อปีสามารถเพิ่มรอบการเลี้ยงเฉลี่ย 7.2 รอบต่อปี และทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมรายได้เฉลี่ยปีละ 6,091.20 บาทต่อคนต่อปี เพิ่มขึ้นรายได้เฉลี่ย 12,412.8 บาทต่อคนต่อปี อย่างไรก็ตามปริมาณการเลี้ยงอาจจะลดลงในช่วงเดือนมกราคม-เมษายน เนื่องจากเป็นฤดูร้อนที่ไหมใหม่เหมาะสำหรับการเลี้ยงในปริมาณน้อย และอากาศที่ร้อนอาจจะส่งผลต่อการการตายของหนอนไหมได้ ทั้งนี้หากต้องการให้สมาชิกสามารถเลี้ยงไหมในรอบการผลิตเทียบเท่ากับผลการทดลองเลี้ยงจำเป็นที่จะต้องมีระบบน้ำสำหรับแปลงหม่อนในช่วงฤดูที่ขาดแคลนน้ำหรือช่วงที่ฝนทิ้งช่วง สอดคล้องกับ พรรณนภา ศักดิ์สูง (2532) ที่นำเสนอในบทความเรื่องการเลี้ยงไหมวัยอ่อนประสบความสำเร็จในการปลูกหม่อน-เลี้ยงไหม พบว่าความแข็งแรงของหนอนไหมเกิดมาจากสารอาหารที่เหมาะสมซึ่งตัวหนอนได้รับในวัยอ่อน การจัดการไหมวัยอ่อนได้แก่ การเลือกคุณภาพของไข่ การกกไข่ การจัดสภาพแวดล้อมในถาดเลี้ยงให้เหมาะสม การให้ใบหม่อนที่มีคุณค่าทางอาหาร จำนวนมือของการให้อาหาร และการป้องกันปัญหาของโรคไหม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ศรีัญญา นาเหนือ และคณะ (2563) ที่ศึกษาแนวทางพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเพื่อเพิ่มมูลค่าจากเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านสวย พบว่า จุดอ่อนของกลุ่มทอผ้าไหม ได้แก่ ด้านปัจจัยป้อนเข้าการผลิตขาดโรงเรือนสำหรับการเลี้ยงไหมที่ดี การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีจำนวนน้อยราย ด้านการปฏิบัติการหรือกระบวนการผลิตพบปัญหาความไม่แน่นอนเรื่องระยะเวลาของการทอผ้าแต่ละผืน ด้านการกระจายสินค้าขาดบรรจุภัณฑ์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของกลุ่ม ด้านการตลาดและการขายไม่มีฝ่ายขายโดยเฉพาะ และจุดอ่อนด้านการบริการ ทั้งนี้แนวทางเลี้ยงไหมวันอ่อนเพื่อเพิ่มจำนวนรอบอันนำมาซึ่งการเพิ่มขึ้นของไหมดิบในพื้นที่และพัฒนาโรงเรือนปลอดภัยเพื่อป้องกันแมลงยังสอดคล้องกับ อมรรัตน์ เวชการ และคณะ (2563) ที่ศึกษาเรื่อง ความต้องการการส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าแนวทางในการส่งเสริมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน การแก้ไขปัญหามาและส่งเสริมเกษตรกรให้สามารถปลูกหม่อนเลี้ยงไหมได้อย่างมีประสิทธิภาพควรเน้นในเรื่องการเพิ่มผลผลิต การจัดการโรคระบาดเนื่องจากโรคระบาดทำให้ผลผลิตลดลง ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ นิษานันท์ คงทวี และคณะ (2559) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงไหมของเกษตรกรในระดับมาก คือปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านกายภาพ ปัจจัยด้านชีวภาพ ปัจจัยด้านการผลิต ปัจจัยด้านการตลาด และปัจจัยด้านการส่งเสริม ซึ่งผลการเปรียบเทียบ พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงไหมที่มีอายุ แรงงานในครัวเรือนพื้นที่ถือครอง และประสบการณ์การเลี้ยงไหมแตกต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจแตกต่างกันในบางประเด็น แต่เกษตรกรที่ได้รับการฝึกอบรมเรื่องไหม และความต่อเนื่องในการเลี้ยงไหมแตกต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจไม่แตกต่างกัน

นวัตกรรมที่กลุ่มทอผ้าใช้คือ การออกแบบลวดลายผ้าแพรวาที่มีอัตลักษณ์และสีที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโดยใช้แนวโน้มการใช้ผ้าไทย โดยนำมาสู่มาเป็นแนวคิดในการออกแบบซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ในงานออกแบบเป็นผ้าลวดลายผ้าทอได้ สอดคล้องกับ กุลกัสนันท์ นางาม (2565) ที่พบว่า อัตลักษณ์ของภาคเหนือสามารถนำมาสร้างให้เกิดรูปแบบในการสร้างแนวคิดสร้างสรรค์งานสมัยใหม่โดยผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ พัฒนา และถ่ายทอดตาม กระบวนการอย่างเป็นระบบที่ชัดเจนสามารถก่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการได้โดยง่าย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในงานออกแบบสร้างสรรค์

อย่างไรก็ตามในการถ่ายทอดนวัตกรรมที่เหมาะสมในรูปแบบศูนย์เรียนรู้ด้านผ้าไหมแพรวาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมอาจจะดำเนินการได้ทุกศูนย์เรียนรู้ในห่วงโซ่อุปทาน การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนเลือกจากกลุ่มที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการ ถึงอย่างไรก็ตามแม้มีการแสวงหาและการสร้างองค์ความรู้ การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ และการใช้ประโยชน์และการนำไปประยุกต์ใช้แล้วก็ตามแต่ควรมีการกระบวนในด้านอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับ ญัฐณารักษ์ เอกนราจินดาวัฒน์ (2566) ที่นำเสนอเรื่องการจัดการความรู้ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทอผ้าไหมสีธรรมชาติ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น พบว่า กระบวนการจัดการองค์ความรู้ต้องประกอบด้วย การแสวงหาและการสร้างองค์ความรู้ การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ การใช้ประโยชน์และการนำไปประยุกต์ใช้ การพัฒนาระบบเครือข่ายการทอผ้าไหม และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนทอผ้าไหม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรพัฒนาเทคนิคการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ และควรพัฒนารวมวิธีการทอผ้าไหมเพื่อรองรับตลาดโลก อีกประการหนึ่งข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประเมินศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดการศูนย์นั้นยังสอดคล้องกับ Vongkhamsoo and Ladawan (2019) ที่ศึกษายุทธศาสตร์การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าองค์ประกอบของการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจร่วมกัน ด้านการจัดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ ด้านการจัดสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ด้านการสร้างกฎกติกา ร่วมกัน ด้านการสื่อสารระหว่างผู้นำสมาชิกกับองค์กรชุมชน และด้านการควบคุมตรวจสอบ

5.2 การยกระดับรายได้ของเกษตรกรที่มีส่วนได้เสียตลอดห่วงโซ่อุปทานของการผลิตผ้าไหมแพรวาในตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ในฐานะตำบลอัจฉริยะ

รายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้นทุกระดับเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการใช้นวัตกรรม ปี 2564 กับช่วงการทดลองใช้นวัตกรรม ปี 2565 โดยเรียงลำดับรายได้ที่เพิ่มขึ้นดังนี้กลุ่มผู้จำหน่ายรายได้เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 115 รายได้กลุ่มการเลี้ยงไหมรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 103 และ รายได้กลุ่มทอผ้ารายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 38.71 ตามลำดับ ซึ่งกระบวนการวิจัยที่มีการพัฒนาชุมชนอัจฉริยะ ตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำเป็นแนวทางที่กลุ่มเป้าหมายในชุมชนเข้าร่วมและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของชุมชนให้เป็น ต้นแบบด้านสิ่งทอพื้นบ้าน สอดคล้องกับ ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และ ภักดี โพธิ์สิงห์ (2564) ที่นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่ม ประสิทธิภาพกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปหม่อนไหมเพื่อยกระดับขีดความสามารถของกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปหม่อนไหมแก่กลุ่มสตรีแม่บ้านปลูกหม่อนเลี้ยงไหมซึ่งโครงการส่งเสริม การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปหม่อนไหม เป็นโครงการที่ท้องถิ่นนำมาใช้พัฒนาชาวบ้านในพื้นที่ โดยมีกิจกรรม ต่าง ๆ ได้แก่ วิธีการมัดย้อมสีธรรมชาติ การผลิตผ้าไหมมัดย้อม ผลิตภัณฑ์แปรรูปแปรรูปหม่อนไหม ซึ่งผลที่คาดว่าจะได้รับได้แก่ ผล ทางเศรษฐกิจ เกษตรกรสมาชิกกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมร้อยละ 30 ซึ่งเพิ่มประสิทธิภาพตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำเมื่อวัดดูดีหรือ ผลิตภัณฑ์ใหม่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นจะทำให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ เพื่อคุณภาพของผลผลิตและชีวิตตนให้ดีขึ้น

ส่วนในปรากฏการณ์ที่กลุ่มผู้เลี้ยงไหมขายเส้นไหมให้กับกลุ่มทอผ้าหรือนำผ้ามาทอเพื่อขายให้กับกลุ่มผู้จำหน่าย รวมทั้ง กลุ่มผู้ทอผ้าส่งผ้าขายหรือฝากขายให้กับกลุ่มผู้จำหน่ายและกลุ่มผู้จำหน่ายผ้ายังรับซื้อผ้าของสมาชิกกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และกลุ่มทอผ้ารวมทั้งให้กู้ยืมเงินและขอใช้คืนด้วยการรับจ้างทอผ้าของผู้จำหน่ายปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดการหมุนเวียนรายได้ใน ชุมชนและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากสอดคล้องกับ อนันต์ คติยะจันทร์ (2564) ที่ศึกษาการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็น ฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดหนองคายพบว่าการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทยวิถีชีวิต ชุมชนยังให้ความเคารพผู้อาวุโสภายในชุมชนมีความเกื้อกูลกันและกันเหมือนญาติพี่น้องให้ความสำคัญกับความสามัคคีกันและทำ ประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันภายในชุมชนจึงมีเครือข่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมืองแบบธรรมชาติมีจิตสำนึกของชุมชนร่วมกันและปลูกฝังความ เชื่อของชุมชนต่อชนรุ่นหลังรวมทั้งยังสอดคล้องกับ ธนบัตร ศรีสวัสดิ์ (2563) ที่ศึกษาความสำเร็จในการบริหารโครงการเพื่อยกระดับ ศักยภาพหมู่บ้านตามนโยบายประชารัฐผลการศึกษาพบว่าการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของคน ในหมู่บ้านเพื่อการแก้ไขปัญหาความต้องการของหมู่บ้านร่วมกันคิดร่วมกันทำโครงการโดยมีผู้นำหรือประธานผู้ให้ข้อเสนอแนะกระตุ้น ทางความคิดและให้ข้อมูลในการตัดสินใจตลอดจนมีการสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการเข้ามาแก้ไขปัญหาส่วนหนึ่งนอกจากนี้ประชาชน หรือผู้มีส่วนที่รับผิดชอบโครงการดังกล่าวได้เข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อคัดเลือกโครงการที่ให้ ประโยชน์ต่อพื้นที่ชุมชนมากที่สุดเช่นเดียวกับความร่วมมือของกลุ่มเป้าหมายของโครงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในทุกขั้นตอน หรือแม้แต่ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้สะท้อนสังคมที่เกื้อกูลกันนั้นเป็นส่วนหนึ่งของความเข้มแข็งในชุมชนสอดคล้องกับ กฤตยาวิ เตทุ วงศา และคณะ (2555) ที่ศึกษาการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงด้วยวิถีวิถีของการสร้างทุนฐาน รากกรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนชาวนาพบว่าการปรับตัวความเข้มแข็งของโรงเรียนชุมชนชาวนาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมใน ปัจจุบันส่งผลให้ชุมชนที่เกี่ยวข้องเกิดความเข้มแข็งในมิติต่าง ๆ อันแสดงให้เห็นจากมโนทัศน์ที่สะท้อนออกมา 5 ด้านคือด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านผู้นำ

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงจัดทำข้อเสนอแนะการวิจัยในรูปแบบ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

แม้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 มาตรา 122 และ มาตรา 40 กำหนดให้นายอำเภอมีหน้าที่ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน “ที่ดินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน” หรือ “ที่สาธารณประโยชน์” โดยมีก้านันให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ นายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่มีอำนาจใช้หรือยินยอมให้บุคคลอื่นใช้ที่ดินดังกล่าว นอกจากจะได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดโดยปฏิบัติตามประมวลกฎหมายที่ดินและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง แต่การขับเคลื่อนที่ดินโดยเฉพาะที่ดินรกร้างว่างเปล่ายังไม่ถูกนำมาใช้อย่างจริงจัง ดังนั้นรัฐควรผลักดันนโยบายการพัฒนา “ที่สาธารณประโยชน์” อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์สำหรับคนในพื้นที่ นำมาจัดสรรให้กลุ่มวิสาหกิจด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมหรือเกษตรกรในกิจกรรมอาชีพด้านอื่น ๆ ที่ขาดที่ดินนำมาใช้ประโยชน์ ซึ่งปัญหาเรื่องแปลงหม่อนไหมเป็นอุปสรรคสำหรับการเลี้ยงหม่อนไหมของเกษตรกรในพื้นที่

อีกทั้ง ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะกลไกหลักในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยในปี 2560 การท่องเที่ยวของไทยสามารถสร้างรายได้กว่า 2.75 ล้านล้านบาท และมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (travel & tourism competitiveness index) อยู่ในอันดับที่ 34 จาก 136 ประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของไทยสามารถเพิ่มขีดความสามารถของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวแม้มีแผนย่อยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมสร้างสรรค์คุณค่าสินค้าและบริการการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมผนวกกับจุดแข็งในด้านความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เพื่อสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวที่ตอบสนองพฤติกรรม ความต้องการนักท่องเที่ยว และสร้างทางเลือกของประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว สร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการบนฐานของทุนทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ยังขาดการกระจายงบประมาณมายังองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้นนโยบายด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมควรผลักดันงบประมาณมาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นผู้ดำเนินการโดยมีสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในพื้นที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา อันจักทำให้เกิดความยั่งยืนในการสร้างเศรษฐกิจฐานราก

5.3.2 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ควรกระตุ้นผลักดันส่งเสริมให้กลุ่มทั้งในระดับต้นน้ำในประเด็นการจัดสรรพื้นที่ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและระบบน้ำเพื่อให้มีหม่อนไหมสำหรับการเลี้ยงอันจะนำมาซึ่งจำนวนผลผลิตที่มากขึ้นและรายได้ของ

เกษตรกรที่มากขึ้น ส่วนในระดับกลางน้ำต้องหนุนเสริมศูนย์เรียนรู้ที่พัฒนาจากโครงการวิจัยให้ต่อเนื่องเพื่อการส่งเสริมการย้อมสีไหม การทอผ้าด้วยสีธรรมชาติให้มากขึ้นอันเป็นไปตามแนวโน้มการใช้ผ้าไทยของไทย ตอบสนองต่อตลาดสากลที่เน้นสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และในระดับปลายน้ำองค์กรการบริหารส่วนตำบลควรเข้าไปเพิ่มพูนศักยภาพการขายสินค้าออนไลน์มากขึ้นทั้งเทคนิคการขาย การสื่อสารการตลาดออนไลน์ การวางแผนตลาดออนไลน์ เป็นต้น

2) มหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ควรมีการส่งเสริมให้ความรู้ในด้านการจัดการศูนย์เรียนรู้ การใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมในศูนย์เรียนรู้ การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ของศูนย์เรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรการอบรมของศูนย์เรียนรู้ การเพิ่มพูนการตลาดและการขาย ส่งเสริมด้านบริหารจัดการชุมชน และการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวชุมชนโดยดึงดูดนักท่องเที่ยวจากกิจกรรมการทอผ้าแบบครบวงจร โดยเฉพาะหลักสูตรต้นแบบจากงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ได้ทันทีสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจการย้อมไหมด้วยสีจากธรรมชาติ

3) หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ควรร่วมมือช่วยกันเชิงบูรณาการในการส่งเสริมศักยภาพชุมชนเพื่อเพิ่มผลผลิตของเส้นไหม ผ้าทอเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการตลาดที่มีคุณธรรม อาทิ กรมหม่อนไหม สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด

สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่เป็นเจ้าภาพหลัก อีกทั้งสถานการณ์แนวโน้มการย้ายใหม่ด้วยสื่อบริการได้รับความนิยมนิยมของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในภาคชุมชนความร่วมมือทั้งชุมชน วัด โรงเรียนดำเนินโครงการด้านการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชธรรมชาติในท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบในกระบวนการย้อมตามธรรมชาติโดยเฉพาะพืชอายุสั้นที่มีประสิทธิภาพมีความคงทนของสี ต่อแสง การเสียดสี การซักล้าง สถานศึกษาในพื้นที่ทั้งโรงเรียนประถมศึกษาและสถานศึกษาในโรงเรียนควรพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสถานศึกษาโดยใช้ประโยชน์จากปราชญ์ชาวบ้านและศูนย์เรียนรู้ที่ถูกพัฒนาขึ้นให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

6. กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “ชุมชนอัจฉริยะด้านสิ่งทอพื้นเมืองแพรวากาฬสินธุ์” โดยการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

7. เอกสารอ้างอิง

- กุลภัสสรณ์ นามงาม. (2565). กระบวนการสร้างแนวความคิดในงานออกแบบจากอัตลักษณ์ของภาคเหนือเพื่อผลลัพธ์ในรูปแบบแนวความคิดสร้างสรรค์งานสมัยใหม่. *วารสารสถาปัตยกรรม การออกแบบและการก่อสร้าง*, 4(2), 177-190.
- กฤตยาวิทย์ เกตุวงศา, ฌกานต์ บัวเผื่อน และ ศิววงศ์ เพชรจุล. (2555). การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีวิทยาของการสร้างทฤษฎีฐานราก : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนชาวนา. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 1(1), 12-24.
- ณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์. (2566). การจัดการความรู้ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทอผ้าไหมสื่อบริการ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น. *วารสารรัชต์ภาคย์ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 17(50), 232-246.
- ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และ ภักดี โพธิ์สิงห์. (2564). การขับเคลื่อนเครือข่ายไหมไทยแบบบูรณาการเพื่อสร้างความเข้มแข็งยั่งยืน บ้านหนองโน ตำบลโคกม่วง อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ. *Journal of Modern Learning Development*, 6(5), 366-387.
- นิขานันท์ คงทวี และ ประภัสสร เกียรติสุนนท์. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงไหมของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น. *แก่นเกษตร*, 4(44), 631-638.
- พรรณณภา คักดีสูง. (2532). การเลี้ยงไหมวัยอ่อน: ประสิทธิภาพสำเร็จในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม. *วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร*, 22(3), 224-230.
- ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561 - 2580. (2561, 13 ตุลาคม). เล่ม 13 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1.ราชกิจจานุเบกษา.
- ศรัณญา นาเหนือ, นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์ และ อัครเดช สุพรรณผ่าย. (2563). แนวทางพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเพื่อเพิ่มมูลค่าจากเศรษฐกิจฐานราก. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 4(3), 233-248.
- อนันต์ คติยะจันทร์. (2564). การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดหนองคาย. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 8(1), 188-200.
- อมรรัตน์ เวชการ, สุภัลยา เขียวขวัญ และ ประภัสสร เกียรติสุนนท์. (2563). ความต้องการการส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ. *KHON KAEN AGR. J.*, 48(2), 369-380.
- Rensis L. (1961). *New Pattern of Management*. McGraw-Hill.
- Vongkhamsao, A. & Ladawan, T. (2019). Strategies for Organizing Local Wisdom Learning Center in the Northeast Region, *Dhammathas Academic Journal*, 19(3), 71-79.
- Yanpisit, K. (2022). Phu Tai textiles as a cultural heritage of the nation. *Asian Journal of Traditional and Innovative Arts and Textiles*, 1(2), 61-83.